Lõuna-Eestis maakohtute kätte. — Ehk küll kõiki kavatsetud uuendusi ei teostatud, osutavad algatusedki G. A.-i väga kaugele ulatuvat pilku ja ta väsimata töötahet.

Kirjandus, peale harilikkude rootsi ja soome biograafiliste käsiraamatute: Emil Hildebrand, Sveriges historia, Femte afdelningen (1906); Seraphim, Livl. Gesch. II[II]; W. Greiffenhagen, Heimische Conflicte mit Gustav Adolph (Beiträge III).

A. R. C.

GUSTAV III, Rootsi kuningas, sünd. Stokholmis 24. I 1746 ukj., surn. samas 29. III 1792 ukj. — G., kes oma õnnestunud riigipöörde abil augustis 1772 oli eemaldanud Rootsilt Poola saatuse ja omandanud palju poolehoidu, tekitas oma isemeelse ja pillava politikaga 1778. a. riigipäeval opositsiooni, mis aastaaastalt kasvas ja viis äpardunud 1788.—90. a. sõja ajal uuele riigipöördele. Lõpuks langes kuningas aadli leppimata viha ohvriks: aadliringkondadest pärit kapten J. J. Anckarström sai G.-i mõrtsukaks. — G.-i välispolitika eesmärgiks oli pikemat aega olnud Vene abil saada Taanilt Norrat. Viimase ebaõnnestunud katse järel 1783. a. Katariinalt selleks toetust saada võib märgata pööret Rootsi välispolitikas: kuningal tekivad kavatsused Rootsi kaotatud provintsid Venelt tagasi võita. Mõningad asjaolud tõendavad, et G.-il juba 1785. a., mil ta püüdis Kura hertsogi krooni oma vennale, Södermanlandi hertsogile Karlile kindlustada, on olnud plaane Balti provintside suhtes. Järgmisel a. saab Rootsi valitsusnõunik v. Carisien käsu tutvuda oludega ka Eesti- ja Liivimaal, ja a. 1787 saadetakse kuninga poolt eriline politiline salaagent leitn. Ehrenström Balti provintsidesse siinsete meeleoludega tutvumiseks ja oma tähelepanekuist valitsusele raportimiseks. Kuivõrt valmis ja kindlad on olnud Gustav III plaanid Läänemere provintside suhtes, on raske öelda; eriti oli G. vist silmas pidanud Viiburi lääni tagasisaamise võimalusi. Kui aga kuningal suuremaid lootusi oli Balti aadlile ja ta viimase rootsisõbralikkust otsustavalt arvestas, siis eksis ta rängalt. Sündmused suvel 1788 tõendasid, et Baltimaade juhtivad ringkonnad polnud loobunud oma loiaalsusest Vene riigi vastu, ning kui sõjaõnn kujunes kuninga ootustele mittevastavalt, pidi G. juba järgmistel aa. loobuma oma nõrgale alusele rajatud plaanidest Eesti- ja Liivimaa suhtes. Vähemalt pole teada, et ta oleks püüdnud neid mingil viisil teostada.

Kirjandus, silmas pidades Gustav III-dat ja Balti küsimust: C. T. Odhner, Sveriges politiska historia under konung Gustaf III-s regering, II—III (1896—1905); C. Schirren, Ein schwedischer Anschlag auf Livland im J. 1788 (Dorpater Tageblatt 1863, nr. 22); (B. Taube), En rapport till Gustaf III om tillståndet i Livland 1786; A. R. Cederberg, Joh. A. Ehrenströmi politil. missioon Eesti- ja Liivimaale aa. 1787—88 (Ajalool. Ajakiri 1924).

A. R. C.

GUTSLEFF, Eberhard, *sen.*, Johann G.-i (vt.) poeg, sünd. 21. III 1654 Liivimaal, õppis 1676—77 Wittenbergis usuteadust, kutsuti a. 1681 Tallinna Pühavaimu eesti koguduse abiõpetajaks ja sai a. 1700 sama koguduse õpetajaks, mis kohal ta suri 30. XII 1724. — G.-i nimi on jäänud eesti kultuur-ajalukku ühenduses Piibli tõlkimislooga. Liivimaa superintendendi N. Bergius'e (vt.) nõudel hakkas Põhja sõja alul selleks moodustatud 8-liikm. komisjon rea õpetajate osavõttel, nende seas ka G., Uut Testamenti Tallinna murdesse tõlkima. Sõda ja katkuaastad katkestasid töö ja alles a. 1715 võis Heinrich Gutsleff säilinud tõlgetest Uue Testamendi välja anda. — G. võttis osa ka 1739. a. ilmunud Piibli tõlkimise eeltöist.

Recke-Napiersky II; Beise I; Paucker, Geistl., 26, 382, 387; Hermann, E. kirj. ajal. 126.

A. R.

GUTSLEFF, Eberhard, *jun.*, eelmise poeg, sünd. ca 1700 Tallinnas, õppis usuteadust Halles 1720. a. alul ja sai pärast ülikooli lõpetamist isa abiliseks Pühavaimu eesti koguduses. A. 1726 valiti ta sama koguduse õpetajaks. A. 1733 määrati ta Tallinna koolide inspektoriks ja ühtlasi Oleviste kiriku abiõpetajaks. Oma teenete eest määrati ta a. 1738 Saaremaale superintendendiks ja Kuresaare linna kirikuõpetajaks. Siin teotsedes näitas G. oma poolehoidu vennastekogudusele, seepärast saadeti ta a. 1747 vangina Peterburi, kus ta 2. II 1749 vanglas surigi. — Kasvades eesti koguduse õpetaja pojana avanesid G.-ile juba lapsepõlves võimalused rahvakeele õppimiseks. Nagu näha G.-i pärastisest tegevusest, jõudis ta selles õige kaugele. A. Thor Helle hindas G.-i võimeid vääriliselt — ta jättis oma grammatika »Kurtzgefasste Anweisung zur Ehstn. Sprache . . .« väljaandmise G.-i hooleks. Grammatika ilmus G.-i toimetusel 1732. a. Halles. A. 1739 ilmus vaimuliku sisuga juttude ja dialoogide kogu, mis hiljemini tuttavaks sai »Mardi ja Hanso jutu« nime all. Selle kogu autoriks arvatakse G.-i, sest üks neist juttudest, nimelt »Weel üks hea jut, mis üks wagga õppetaja aiab ühhe mehheeksiaga, Rein nimmi, kui ta tedda öndsa surma wastu walmistab«, ilmus 1732. a. avaldatud Thor Helle grammatikas (lk. 404—19). Oma ilmelt on need jutukesed moraalitsevad ja sentimentaalitsevad kirjanduslikud katsed, millede sarnaseid teisedki õpetajad »armsale